

FÜGGELÉK
KÉT DOKUMENTUM

[1.]

Csuka Zoltán folyóiratot indít
Magyarországon a jugoszláv–magyar
kultúrközeledés előmozdítására

Látogatás a költőnél érldligeti villájában

A *Jugoszláviai Magyar Újság* már hírt adott arról, hogy Csuka Zoltán, a jól ismert jugoszláviai író és újságíró, a *Kalangya* társszerkesztője végleg búcsút mondott a Vajdaságnak, és Budapestre költözött, ahová nagy irodalmi tervekkel ment. Csuka Zoltán jelenleg az érldligeti településen lakik, és itt fogott hozzá irodalmi tervei megvalósításához, amelyek között első helyen áll a *Láthatár* című irodalmi kétheti folyóirat megindítása, azután pedig a *Kalangya* magyarhoni bevezetése.

Nem messze az érldligeti állomástól kicsiny ház ragyog féhéren, a konstruktivista építészet stílusában épült, s minden kis részen ennek a stílusnak tisztasága és szinte szigorú ragyogása érzik. Itt találjuk Csukát tervei között, írógépe mellett, mert megérkezése után máris hamarosan hozzáfogott a munkához, hogy új környezetében is hű maradjon régi elvéhez: szünet nélkül dolgozni, alkotni és cselekedni.

– Elsősorban is azon dolgozom – mondja kérdéseinkre Csuka –, hogy régi elgondolásomat, egy kéthetenként megjelenő, friss és ötletes, emellett pedig olcsó irodalmi lapot létrehozzak. Ennek a lapnak a *Láthatár* címet akarom adni, és ebben kihangsúlyozom azt, hogy teljes horizontot adok a magyar olvasóközönségnek az élő és fejlődő irodalomról és művészetéről. A jelenleg négy nyelvterületen élő magyarság legfeljebb a törzsmagyar irodalmat ismeri mindenütt – ezt sem kellőképpen –, míg a jugoszláviai, erdélyi és szlovenszkói irodalmak egymástól függetlenül, de ismeretlenül is élik a maguk életét, anélkül, hogy tudomást vennének egymásról. Legfeljebb az írók ismerik egymást, a magyar olvasóközönségnek nincsen sok fogalma arról, milyen hatalmas alkotómunka folyik Erdélyben, milyen nagy kulturális erőfeszítés történik a jugoszláviai kisebbségi magyar irodalomban, és milyen fájdalmaik, örömeik, problémáik és célkitűzéseik

vannak a szlovenszkói magyar íróknak. A *Láthatár* a négy magyar nyelvtérület irodalmi és művészeti mozgalmairól akar összefoglaló és tiszta képet adni, természetesen amennyire csak lehet, minden irányon felülemelkedve és elsősorban az irodalom és művészet zsinórmértékét tartva szem előtt. Ilyenképpen teljes áttekintést tudunk nyújtani az egyetemes magyar olvasóközönségnek, amelyhez az amerikai és szórványokban élő magyar olvasóközönséget is hozzá akarjuk számítani.

– A *Láthatár*nak emellett az a célkitűzése is lesz, hogy a törzsmagyar-ságot környező szomszédos népek irodalmáról is minél intenzívebb áttekintést adjon, és ezzel hozzájáruljon az egymás mellett élő népek kulturális közeledésének elősegítéséhez. A kisebbségekben élő magyarságok együtt élnek ezekkel a nemzetekkel, s külön-külön saját irodalmi lapjaik révén ismerik is őket, de csak azokat, amelyekkel együtt élnek, míg a szomszédban élő nemzet irodalmi és művészeti életéről már kevés fogalmuk van. Ezen is segít a *Láthatár*, amely a környező népek irodalmát is ismerteti, nem feledkezik meg azonban a nagy kultúrnemzetek irodalmának és művészetének ismertetéséről sem.

– A lap a nyugati államokban már megjelenő hasonló irodalmi lapok mintájára napilap alakjában fog megjelenni és egészen olcsó árban, amelyet csak ezután szabunk meg.

– Természetesen nem feledkezem meg a *Kalangyár*ról sem, amelyet Magyarhonban is intenzívebben be kellene vezetni, hiszen igen sokan vannak, akiket érdekel a jugoszláviai magyar irodalom, a Vajdaságban élő magyar kisebbség problémái, célkitűzései, eddig azonban senki sem volt, aki ezzel tényleg lélekkel és szeretettel törődött volna. Ez kiesik a pusztán üzleti és lélektelen könyvterjesztés kereteiből, s mi az *Erdélyi Helikon* mintájára meg akarjuk keresni azokat, akiket a jugoszláviai magyarság irodalmi és művészeti élete közélről érdekel. S hiszem, hogy ezeket meg is fogjuk találni.

– A jugoszláv–magyar kultúrközeledés ügyéről sem feledkezem meg, és a délszláv irodalom értékes alkotásait igyekszem magyar nyelven itt is megismertetni, s bizonyos, hogy ezt nagy rokonszenvvel fogadja Ducsics Jován, a délszláv irodalom kiválósága, budapesti jugoszláv követ is, aki maga is ebben az irányban dolgozik. A kultúra túl minden politikai vonatkozáson, a megértést hirdeti, és ez a munka mindkét nép felé csak rokonszenves lehet.

– Végül hamarosan sajtó alá akarom rendezni a Jugoszláviai Magyar Könyvtár programjában már bejelentett *Vállvetve* című költői antológiát is. Ezerkilencszázhuszonnyolcban szerkesztettem meg az első délszlávországi magyar költői antológiát, a *Kévtét*, és azóta a jugoszláviai magyar irodalom jelentős fejlődésen ment át, új költők jelentkeztek, új hangokat, új színeket

vittek be az ottani költészetbe, és bizonyos, hogy most öt esztendő után egy ilyen költői antológia még gazdagabb és erősebb lesz, mint a *Kéve* volt. Erre egyrészt bánáti származásomnál, másrészt eddig kifejtett munkásságomnál fogva is hivatottnak érzem magam, és bizonyos vagyok benne, hogy a *Vállvetve* az egyetemes magyar irodalom egyik értéke és büszkesége lesz.

(K. F.)

[Kende Ferenc]

Jugoszláviai Magyar Újság, II. évf., 228. sz., 1933. augusztus 13.

[2.]

Nem tagadom, hosszasan tusakodtam magamban, vajon ezen a konferencián, amelyen a két háború közötti szocialista és antifasiszta irodalomról tárgyalnak, hozzászólhatok-e én is, aki egykor a jugoszláviai magyar *UT*-at szerkesztettem, az avantgárd szocialista költészetét műveltem, majd 1933-tól egészen a háború kitöréséig Magyarországon írtam háborúellenes verseimet, de kénytelen vagyok tudomásul venni, hogy a legilletékesebbek sem a jugoszláviai magyar avantgárd (ami egyértelmű a szocialista hitvallással), sem pedig a szocialista és háborúellenes verseimről nem tudnak, amit ékesen bizonyítottak azzal is, hogy a most megjelent *Amíg szívük dobog* válogatott antológiából is kihagytak. Úgy érzem hát, mintha egy rég lezárt kriptából kellene kizörgetnem és életet kérnem, holott halottakhoz ilyesmi igazán nem illő, sőt lenézendő dolog. Végighallgatván azonban a tegnapi konferencia értékes felszólalóit és előadásait, azzal vigasztalódhattam, hogy annak idején Kassák Lajost és József Attilát ugyanúgy nem értették vagy félreértették kortársai, mint ahogy Magyarországon még ma sem tudnak úgyszólván semmit a jugoszláviai magyar avantgárdról, vagy ami ezzel egyet jelent, a szocialista költészetéről, mint ahogy az én szocialista és antifasiszta költészetemről sem tudnak. Ezért engedtessek meg, hogy védelmünkben és védelmemben magam mellett még két halottat is megszólaltassak, akiket ismernek és nyilván elismernek: Kassák Lajost és Benedek Marcellt.

Bori Imre újvidéki egyetemi tanár és irodalomtörténész szerkesztésében immár fél esztendeje, hogy (a Forum kiadásában) vaskos, csaknem hatszáz oldalas kötet jelent meg, amely annak dokumentuma, hogy a húszas évek elején mennyire szocialista tartalmú verseket írt az *ÚT* körül csoportosuló gárda. Az antológia anyagát György Mátyás, Arató Endre, Csuka János, Csuka Zoltán, Fekete Lajos, Haraszi Sándor, Láng Árpád és Somogyi Pál verses és prózai műveiből állította össze a kötet szerkesz-